

Η μεταπολίτευση στην Ουγγαρία

Αφότου τον 19^ο αιώνα δημιουργήθηκε το κράτος της Αυστροουγγαρίας, στα σπλάχνα του ξεπρόβαλαν αμέσως τρεις τάσεις: Των στρατιωτικών της Αυστρίας που δεν ήθελαν να χαθεί το έδαφος της Ουγγαρίας, το μισό της αυτοκρατορίας που αναβαθμιζόταν σε ξεχωριστό βασίλειο, έστω κάτω από τη σκέπη των Αψβούργων. Των εθνικιστών της ουγγρικής πεδιάδας που αποκαλούσαν προδότες, όσους τόσο εύκολα είχαν αποδεχθεί την δυαδική εξουσία και δεν έπεσαν στον αγώνα για μια εντελώς ανεξάρτητη Ουγγαρία. Και των μικρών αριστοκρατών που ήταν οι υποστηρικτές της νέας κατάστασης.

Ταυτόχρονα, ξεπήδησαν και οι εθνικές αντιθέσεις. Το βασίλειο της Ουγγαρίας απλωνόταν σε περιοχές α) με Ρουθίνους (φυλή συγγενική προς τους Ρώσους, ζει γύρω από τα Καρπάθια και μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο αριθμούσε 4.000.000 ορθόδοξους) κατοίκους, τις κινήσεις των οποίων υποκινούσε η τσαρική Ρωσία, β) με ρουμανικό στοιχείο που υποδαυλιζόταν από την Ρουμανία και γ) στα σλαβικά εδάφη Κροατίας και Βοσνίας που προπαγάνδιζαν για ένα όχι δυαδικό αλλά τριαδικό κράτος. Με τρίτο συνεταιίρο το «Σλαβονικό βασίλειο» που θα περιλάμβανε τους Σέρβους και τους Κροάτες της αυτοκρατορίας. Ένα τρίτο πεδίο αντιπαλότητας ήταν σε επίπεδο ιδεών: Οι φιλελεύθεροι κυβερνούσαν, οι σοσιαλιστές αντιπολιτεύονταν. Ανάμεσά τους κινιόνταν οι ριζοσπάστες.

Στις αρχές του 1917, η έλλειψη τροφίμων είχε ρίξει το ηθικό στο ναδίρ. Το αίτημα για καθολική ψηφοφορία είχε ενώσει σοσιαλιστές και ριζοσπάστες, ενώ οι λαϊκές μάζες των αστικών κέντρων έστρεφαν την προτίμησή τους στις αριστερές ιδέες που τα γεγονότα στη Ρωσία έφερναν ως εκεί. Ως τα τέλη του χρόνου, οι κομμουνιστές είχαν βγει στο προσκήνιο.

Είχαν προηγηθεί η παραίτηση του φιλελεύθερου πρωθυπουργού, Τίσα, η διαδοχική παρέλαση βραχύβιων κυβερνήσεων, η συνθηκολόγηση της «συμμάχου» Βουλγαρίας (29 Σεπτεμβρίου του 1918), η αποτυχία της αυστριακής επίθεσης στην Ιταλία και η κατάρρευση του δυτικού μετώπου.

Στις 25 Οκτωβρίου, σοσιαλιστές και ριζοσπάστες συγκρότησαν Εθνικό Συμβούλιο υπό τον κόμη Κάρολι, αρχηγό του σοσιαλιστικού κόμματος. Κάποιοι λόχοι στρατού προσχώρησαν σ' αυτό. Με τη βοήθειά τους, το Εθνικό Συμβούλιο κατέλαβε το δημαρχείο, ενώ διαδηλώσεις σάρωναν την Βουδαπέστη με αίτημα να γίνει πρωθυπουργός ο Κάρολι (30 Οκτωβρίου). Ο και

βασιλιάς της Ουγγαρίας, Κάρολος, τον διόρισε αυθημερόν. Την επομένη, 31 Οκτωβρίου, διαδηλωτές εισέβαλαν στο σπίτι του πρώην πρωθυπουργού, Τίσα, και τον σκότωσαν.

Τον ίδιο καιρό, ο γαλλικός στρατός κυρίευε ουγγρικά εδάφη, ενώ συμβούλια στρατιωτών, εργατών, φοιτητών και αγροτών ξεφύτρωναν σε κάθε σημείο της χώρας. Η κυβέρνηση του Κάρολι προσπαθούσε να ειρηνεύσει την χώρα και να ξεφύγει από τον εναγκαλισμό της Αυστρίας αλλά, στις 8 Νοεμβρίου, υποχρεώθηκε να υπογράψει ανακωχή με τους Γάλλους και να δεχτεί κατοχή στα εδάφη που ως τότε είχαν κυριευτεί. Οι ριζοσπάστες προσπαθούσαν να τα βρουν με τους Σλοβάκους για ένα μελλοντικό κράτος με βάση το ελβετικό μοντέλο αλλά οι Σλοβάκοι τα είχαν ήδη βρει με τους Τσέχους για ένα δικό τους ανεξάρτητο κράτος. Οι Σέρβοι και οι Κροάτες προέλαυναν από τα νότια. Οι Ρουμάνοι, από τα δυτικά.

Στις 13 Νοεμβρίου, ο Κάρολος παραιτήθηκε. Στις 16, το Εθνικό Συμβούλιο ανακήρυξε την «Δημοκρατία του Ουγγρικού Λαού». Ο Μπέλα Κουν έφτασε στη Βουδαπέστη, στις 18.

Η κομμουνιστική παρένθεση

Ο Μπέλα Κουν γεννήθηκε στα 1866. Ζυμώθηκε με τις σοσιαλιστικές ιδέες και, στη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου πολέμου, βρέθηκε στο μέτωπο. Οι Ρώσοι τον αιχμαλώτισαν. Ώσπου να ξεσπάσει η επανάσταση των μπολσεβίκων και να επικρατήσει, ο Κουν είχε προσχωρήσει στις τάξεις των κομμουνιστών. Με την βοήθεια των συντρόφων του, πέρασε στην Ουγγαρία. Στις 18 Νοεμβρίου (1918) βρισκόταν στην Βουδαπέστη. Ο κόμης Κάρολι ήταν ήδη πρόεδρος της Δημοκρατίας με πρωθυπουργό τον Μπερίνσκι. Οι σοσιαλιστές υπουργοί του εργάζονταν για την εγκαθίδρυση σοσιαλιστικού καθεστώτος. Ο Μπέλα Κουν εργαζόταν στα συμβούλια των στρατιωτών. Ως τα τέλη του Φεβρουαρίου του 1919, όλος ο ουγγρικός στρατός αποδεχόταν την καθοδήγηση των συμβουλίων. Στις 20 Φεβρουαρίου, ο Μπέλα Κουν μπήκε επικεφαλής επίθεσης εναντίον γραφείων εφημερίδων. Η επίθεση εξελίχθηκε σε σύρραξη με οκτώ νεκρούς και ο Μπέλα Κουν συνελήφθη και φυλακίστηκε.

Τον ίδιο καιρό, τσέχικα και ρουμανικά στρατεύματα παραβίασαν την γραμμή της ανακωχής και κατέλαβαν νέα εδάφη. Οι Ρουμάνοι, 2.000 τετρ. χλμ. Στις 20 Μαρτίου, ο Γάλλος

στρατηγός στα υπό κατοχή εδάφη, έστειλε διακοίνωση στην Βουδαπέστη ότι η γραμμή ανακωχής μετακινιόταν στο σημείο όπου οι Ρουμάνοι είχαν φθάσει. Ο Κάρολι αρνήθηκε την αποδοχή της διακοίνωσης. Στις 21, ένας υπουργός επισκέφτηκε τον Μπέλα Κουν στην φυλακή. Εκεί, συμφωνήθηκε η ένωση του σοσιαλιστικού με το κομμουνιστικό κόμμα και η παράδοση της εξουσίας στα συμβούλια εργατών, αγροτών και στρατιωτών. Με πρώτο μέτρο την δημιουργία ταξικού στρατού και τον αφοπλισμό των αστών.

Την ίδια μέρα, με διάγγελμά του, ο πρόεδρος κόμης Κάρολι κατάγγελλε τις δυνάμεις της Αντάντ ότι χρησιμοποιούσαν το έδαφος της Ουγγαρίας για εισβολή στη νεαρή Σοβιετική Ένωση, καλούσε τους προλετάρους όλου του κόσμου να στηρίξουν την επανάσταση των μπολσεβίκων και υπέβαλλε την παραίτησή του.

Τα συμβούλια εργατών, αγροτών και στρατιωτών ανακήρυξαν την Ουγγαρία Λαϊκή Δημοκρατία με πρόεδρο τον Αλέξανδρο Γκάρμπαϊ και τον Μπέλα Κουν κομισάριο του λαού για τις εξωτερικές υποθέσεις και, ουσιαστικά, ψυχή του νέου καθεστώτος. Όλα τα κτίρια δημεύτηκαν ως κρατική περιουσία. Το εμπόριο κηρύχθηκε κρατικό μονοπώλιο και οι τράπεζες απαλλοτριώθηκαν. Δεν υπήρχε όμως μηχανισμός που να θέσει το νέο κράτος σε κίνηση. Ως κρατικοί υπάλληλοι, οι έμποροι δεν πουλούσαν. Ως κρατικοί υπάλληλοι, οι τραπεζικοί δεν εργάζονταν, αναμένοντας εντολές. Σε λίγο, κάθε εμπορική πράξη έπαψε να υπάρχει. Κι όταν τα αποθέματα πρώτων υλών εξαντλήθηκαν, σταμάτησαν να λειτουργούν τα εργοστάσια. Οι εφημερίδες δεν κυκλοφορούσαν ώσπου να στηθεί μηχανισμός ελέγχου. Και οι αγρότες που είχαν μάθει ότι η γη τους, στα χαρτιά για την ώρα, είχε κρατικοποιηθεί, δεν έστελναν τρόφιμα στις πόλεις. Ταυτόχρονα, παντού, οργανωνόταν η αντεπανάσταση.

Παρ' όλα αυτά, το νεαρό καθεστώς σημείωνε επιτυχίες. Ο ουγγρικός κόκκινος στρατός έδωξε τους Ρουμάνους στην αρχική θέση ανακωχής. Από τη Γαλλία, ο Κλεμανσό έστειλε αυστηρή διακοίνωση. Στις 13 Ιουλίου, ο κόκκινος στρατός διατάχθηκε να υποχωρήσει. Ήταν μια ντε φάκτο αναγνώριση της απώλειας αυτών των εδαφών που περνούσαν στην δημιουργούμενη τότε Τσεχοσλοβακία. Οι Ούγγροι στρατιώτες απογοητεύτηκαν. Πολλοί τα παράτησαν και γύρισαν σπίτια τους. Οι Ρουμάνοι ξεκίνησαν νέα προέλαση με κατεύθυνση την Βουδαπέστη.

Από τον Μάιο, στα κάτω από γαλλική κατοχή εδάφη σχηματίστηκε αντεπαναστατική κίνηση. Και, στη Βιέννη, εγκαταστάθηκε «εξόριστη» αντεπαναστατική κυβέρνηση με υπουργό Στρατιωτικών τον ναύαρχο Νικόλαο Χόρτι (1868 – 1958). Οι αστοί που την συγκροτούσαν, δημιούργησαν λευκό στρατό και κινήθηκαν για να κυριεύσουν πόλεις, όπου το καθεστώς του Μπέλα Κουν δεν είχε ακόμα φθάσει. Ο στρατός τους όμως, όπου κι αν στρεφόταν, έβρισκε μπροστά του Ρουμάνους. Οι σύμμαχοι της Αντάντ δεν ήθελαν τον

Μπέλα Κουν, δεν ήθελαν όμως ούτε συγκροτημένο κράτος στην Ουγγαρία, η οποία, στην πράξη, ανήκε στις ηττημένες πρώην κεντρικές αυτοκρατορίες. Ο δρόμος του Χόρτι προς την Βουδαπέστη ήταν κλειστός.

Στην πρωτεύουσα, η κατάσταση εξελισσόταν άσχημα για τον Μπέλα Κουν. Η πεποίθηση ότι η Σοβιετική Ένωση βρίσκεται μακριά για να βοηθήσει κι ότι η Ουγγαρία είχε προαποφασιστεί πως θα διαμελιστεί, λειτουργούσε διαλυτικά. Ο ενθουσιασμός εξαφανίστηκε. Και οι Ρουμάνοι βάδιζαν εναντίον της Βουδαπέστης χωρίς να υπάρχει δύναμη να τους ανακόψει. Τίποτα δεν λειτουργούσε, ενώ ήταν φανερό ότι σκληρή αντεκδίκηση ανέμενε εκείνους που είχαν στηρίξει τις ελπίδες τους στο νέο καθεστώς.

Μπροστά στο αδιέξοδο, την 1^η Αυγούστου, η κυβέρνηση του Μπέλα Κουν παραιτήθηκε. Το κομμουνιστικό καθεστώς άντεξε τέσσερις μήνες και δέκα ημέρες. Ο Μπέλα Κουν διέφυγε στην Βιέννη κι από εκεί, πέρασε στην Σοβιετική Ένωση. Στα 1937, ήταν ένας από τους κατηγορούμενους για «τροτσκιστική παρέκκλιση». Εκτελέστηκε. Στα 1958, αποκαταστάθηκε.

Ο «μαύρος» Χόρτι

Η Βουδαπέστη κυριεύτηκε από τον ρουμανικό στρατό, στις 4 Αυγούστου, ενώ, στις 7, μια κυβέρνηση σοσιαλιστών σχηματίστηκε. Ανατράπηκε από τους αντεπαναστάτες που εξέλεξαν κυβερνήτη τον αρχιδούκα της Αυστρίας, Φρειδερίκο. Οι Ρουμάνοι του έκοψαν τις επαφές με την υπόλοιπη χώρα. Και οι λοιποί σύμμαχοι της Αντάντ τον υποχρέωσαν να παραιτηθεί.

Τέσσερις στρατηγοί της Αντάντ κατέφθασαν στην Βουδαπέστη κι ανέλαβαν να την οδηγήσουν στην τάξη και τη νομιμότητα. Οι Ρουμάνοι αποχώρησαν στις 14 Νοεμβρίου, παίρνοντας μαζί τους ό,τι μπορούσε να μεταφερθεί: Από ζώα ως μηχανήματα βιομηχανίας και γραφομηχανές από τα υπουργικά γραφεία. Σχηματίστηκε οικουμενική κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Κάρολο Χούσζαρ. Ο λευκός στρατός μπήκε στην πόλη και ανέλαβε αστυνομικά καθήκοντα. Οι εκλογές της 25^{ης} Ιανουαρίου 1920 έδωσαν συντηρητική πλειοψηφία.

Η νέα εθνοσυνέλευση κήρυξε τον αποχωρισμό της Ουγγαρίας από την Αυστρία. Το κράτος εξακολουθούσε να είναι βασίλειο αλλά η συζήτηση για τον νέο βασιλιά αναβλήθηκε «επ' αόριστον». Την 29^η Φεβρουαρίου του 1920, ο ναύαρχος Νικόλαος Χόρτι της Ναγκιμπάνια (Horthy von Nagybánya, 1868 – 1957) ανέλαβε αντιβασιλιάς της Ουγγαρίας. Είπαν γι' αυτόν ότι ήταν ναύαρχος σε μια χώρα που δεν είχε στόλο (καθώς η Ουγγαρία δεν βλέπει θάλασσα) και αντιβασιλιάς σε ένα βασίλειο δίχως βασιλιά! Ένα μήνα αργότερα, στις 28 Μαρτίου, επέβαλε милитарιστική δικτατορία.

Οι λογαριασμοί των συμμάχων της Αντάντ με την Αυστροουγγαρία έκλεισαν χάρη στις συνθήκες του Σεν Ζερμέν (10 Σεπτεμβρίου του 1919) και του Τριανόν (4 Ιουνίου του 1920).

Από την απέραντη αυτοκρατορία των Αψβούργων είχε απομείνει η οικονομικά αφανισμένη δημοκρατία της Αυστρίας, η Γερμανική Αυστρία όπως αποκλήθηκε. Από τα σπλάχνα της πρώην αυτοκρατορίας είχε ξεπηδήσει το ανομοιογενές κράτος της Τσεχοσλοβακίας που συγκροτήθηκε από της περιοχές Βοημίας, Μοραβίας, κομματιού της Σιλεσίας, της Κάτω Αυστρίας και της Βόρειας Ουγγαρίας. Από τα ίδια σπλάχνα ξεπήδησε και η Ουγγαρία, στα βαθύπεδα του Δούναβη και του Τάις, με έκταση 93.000 τετρ. χλμ. και πληθυσμό 7.900.000 κατοίκους.

Είκοσι χρόνια αργότερα, ο αντιβασιλιάς Χόρτι εξακολουθούσε να κυβερνά την Ουγγαρία.

(τελευταία επεξεργασία, 8.5.2009)